

Grondwettelijk Hof

**INFORMATIEVE NOTA
BETREFFENDE HET ARREST NR. 7/2013**

Ofschoon de “Salduz”-wet globaal de toetsing aan de fundamentele grondrechten doorstaat, versterkt het Grondwettelijk Hof met de vernietiging van drie bepalingen en een grondrechtconforme interpretatie van twee andere de positie van verdachten bij de eerste verhoren

Bij het arrest nr. 7/2013 van 14 februari 2013 doet het Grondwettelijk Hof uitspraak over de beroepen tot vernietiging van de artikelen 2, 3, 4 en 7 van de wet van 13 augustus 2011 die waren ingesteld door enkele verenigingen van advocaten en mensenrechtenorganisaties. Het gaat om de zgn. “Salduz”-wet die door de wetgever was aangenomen om onze wetgeving betreffende het recht op toegang tot een advocaat en op diens bijstand gedurende de inleidende fase van het strafproces in overeenstemming te brengen met de rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens dienaangaande.

De wet van 13 augustus 2011 wijzigt de artikelen 47*bis* en 62 van het Wetboek van Strafvordering en voegt een artikel 2*bis* in de wet van 20 juli 1990 betreffende de voorlopige hechtenis in en wijzigt artikel 16 ervan. Zij waarborgt een zeker aantal rechten aan de personen die worden verhoord door de politiediensten, de procureur des Konings en de onderzoeksrechter. Die rechten worden op graduele en gedifferentieerde wijze verleend naargelang de verhoorde persoon de hoedanigheid van verdachte of een andere hoedanigheid (slachtoffer, klager, getuige) heeft, naargelang de verhoorde persoon in de hoedanigheid van verdachte wordt ondervraagd over een misdrijf waarvan de bestraffing al dan niet aanleiding kan geven tot het verlenen van een bevel tot aanhouding, met uitzondering van bepaalde misdrijven en, ten slotte, naargelang de verhoorde persoon al dan niet van zijn vrijheid wordt beroofd.

Schematisch gezien voert de bestreden wet de volgende beginselen in :

- bij het begin van het verhoor van iedere persoon, ongeacht in welke hoedanigheid hij wordt ondervraagd, moeten hem de in artikel 47*bis*, § 1, van het Wetboek van strafvordering opgesomde elementen worden meegedeeld; een van die elementen is het recht om niet ertoe te worden verplicht zichzelf te beschuldigen;
- vóór het verhoor van een persoon die ervan wordt verdacht een misdrijf te hebben gepleegd, moet hem daarnaast worden meegedeeld dat hij, na bekendmaking van zijn identiteit, de keuze heeft om een verklaring af te leggen, te antwoorden op de hem gestelde vragen of te zwijgen;
- de persoon wiens vrijheid niet wordt benomen en die ervan wordt verdacht een misdrijf te hebben gepleegd waarvan de bestraffing aanleiding kan geven tot het verlenen van een bevel tot aanhouding, met uitzondering van de verkeersmisdrijven, heeft het recht, vóór het eerste verhoor, een vertrouwelijk overleg te hebben met een advocaat;
- de persoon die ervan wordt verdacht een misdrijf te hebben gepleegd en wiens vrijheid is benomen, heeft vanaf dat ogenblik en vóór het eerste verhoor het recht een vertrouwelijk

overleg met een advocaat te hebben. Hij heeft daarnaast het recht te worden bijgestaan door een advocaat tijdens de ondervragingen door de politiediensten, de procureur des Konings en de onderzoeksrechter, tot het eventueel verlenen van een bevel tot aanhouding door de onderzoeksrechter;

- de bijstand van een advocaat is eveneens gewaarborgd tijdens het plaatsbezoek met het oog op de reconstructie van de feiten door de onderzoeksrechter.

Ofschoon het Grondwettelijk Hof de meeste grieven tegen de wetsbepalingen, die gebaseerd zijn op de schending van verschillende grondrechten, verwerpt, vernietigt het Hof toch drie onderdelen van artikelen en verplicht het tot een grondwetsconforme interpretatie van twee andere bepalingen.

Zo versterkt het Grondwettelijk Hof vooreerst de positie van de verhoorde verdachte die niet van zijn vrijheid is beroofd. Het Hof wijst er in dat verband wel op dat de verhoorde verdachte wiens vrijheid niet is benomen, er door de overheid bij de aanvang van het verhoor moet worden aan herinnerd dat hij niet kan worden verplicht zichzelf te beschuldigen en hij zwijgrecht heeft, en bovendien, behoudens bepaalde uitzonderingen, het recht heeft vóór het verhoor een vertrouwelijk onderhoud te hebben met zijn advocaat die hem kan herinneren aan het recht van verdediging en de relevante aspecten van de strafrechtspleging uiteen kan zetten. Het Hof vernietigt een bepaling in zoverre zij niet erin voorziet dat de persoon die wordt ondervraagd over de misdrijven die hem ten laste kunnen worden gelegd, erover moet worden ingelicht dat hij niet is aangehouden en dat hij bijgevolg op elk ogenblik kan gaan en staan waar hij wil. Volgens het Hof moet hem dat uitdrukkelijk worden gezegd zodat hij het verhoorlokaal kan verlaten, eventueel voor nieuw overleg met zijn advocaat. Dat geldt volgens het Hof des te meer daar in sommige gevallen de ondervraagde verdachte geen voorafgaand vertrouwelijk overleg met een advocaat heeft gehad, ofwel omdat een wetsbepaling dat recht uitsluit voor de feiten waarover hij wordt ondervraagd, ofwel omdat hij daarvan op geldige wijze heeft afgezien. Het Hof handhaaft de vernietigde bepaling wel tot het optreden van de wetgever, en, bij gebreke daarvan, tot 31 augustus 2013.

Het Grondwettelijk Hof heeft eveneens een probleem met één van de uitzonderingen op het recht van de niet van zijn vrijheid beroofde persoon op een vertrouwelijk overleg met een advocaat vóór het verhoor. Dat recht geldt immers niet wanneer het verhoor één van de wanbedrijven betreft die zijn bedoeld in artikel 138, 6°, 6°*bis* en 6°*ter* van het Wetboek van Strafvordering. Die bepalingen hebben betrekking op bepaalde verkeersmisdrijven. De uitsluiting van een volledig contentieux, met inbegrip van de zwaarste misdrijven die zich in die materie kunnen voordoen, is volgens het Hof niet redelijk verantwoord. De persoon die ervan wordt verdacht één van die wanbedrijven te hebben gepleegd, bevindt zich immers, wat betreft zijn kwetsbaarheid ten aanzien van de overheid die overgaat tot het verhoor en zijn daaruit voortvloeiende behoefte om toegang te hebben tot een advocaat, in een situatie die vergelijkbaar is met die van de persoon die ervan wordt verdacht een even ernstig wanbedrijf te hebben gepleegd in een andere context dan die van het wegverkeer. Daarom vernietigt het Grondwettelijk Hof die uitzondering op het recht van de niet van zijn vrijheid beroofde persoon op een voorafgaand vertrouwelijk overleg met zijn advocaat. Het handhaaft wel tot 31 augustus 2013 de gevolgen van de vernietigde woorden.

Het Grondwettelijk Hof keurt ook de sanctie af die moet worden toegepast bij schending van het recht op de bijstand van een advocaat vóór het verhoor of tijdens dat verhoor. Door te bepalen dat geen enkele veroordeling kan worden uitgesproken **alleen** op grond van verklaringen afgelegd met schending van het recht op het voorafgaand vertrouwelijk overleg met een advocaat of van het recht op de bijstand van een advocaat tijdens de verhoren, zoals die rechten zijn bepaald door de bestreden wet, maakt artikel 47*bis*, § 6, van het Wetboek van Strafvordering het mogelijk dat die verklaringen door de feitenrechter in

aanmerking worden genomen, wanneer zij worden bevestigd door andere bewijselementen, in voorkomend geval verkregen als gevolg van de oorspronkelijke verklaringen. Die bepaling maakt het zelfs mogelijk dat dergelijke verklaringen op beslissende wijze worden gebruikt. Een dergelijke mogelijkheid is in beginsel niet verenigbaar met het recht op een eerlijk proces. Het recht van de verdachte om niet ertoe te worden verplicht bij te dragen tot zijn eigen incriminatie en zijn recht om het stilzwijgen te bewaren, waartoe het recht op de bijstand van de advocaat bijdraagt, houden in dat de beschuldiging steunt op andere bewijselementen dan die welke zijn verkregen met schending van die rechten. Die laatste moeten bijgevolg worden uitgesloten van de elementen op grond waarvan de rechter ertoe wordt gebracht de veroordeling te staven. Door het mogelijk te maken dat zelfincriminerende verklaringen die zijn afgelegd met schending van het recht op de bijstand van een advocaat, zoals geregeld bij de bestreden wet, worden gebruikt om er een veroordeling op te steunen, zij het in combinatie met andere bewijselementen, is de bestreden bepaling ongrondwettig en moet daarin het woord “enkel” worden vernietigd.

Met twee andere bepalingen kan het Grondwettelijk Hof slechts instemmen mits een grondwetsconforme interpretatie.

Wat betreft de onmogelijkheid van toegang tot het strafdossier vóór het voorafgaand overleg met de advocaat, stelt het Hof dat een advocaat de persoon die zal worden verhoord, niet op een nuttige wijze kan adviseren wanneer hij geenszins op de hoogte is van de feiten en de context waarin die persoon ertoe is gebracht te worden ondervraagd of wanneer hij niet correct is ingelicht door zijn cliënt. Er dient derhalve te worden aangenomen dat, opdat hij zijn opdracht kan vervullen en naar gelang van de omstandigheden en de kenmerken van de betrokken persoon, de politieambtenaren, de procureur des Konings of de onderzoeksrechter ook zelf de advocaat moeten inlichten over de feiten waarop het verhoor betrekking heeft.

De beperking dat het vertrouwelijk overleg van de verdachte wiens vrijheid is benomen met een advocaat “maximaal dertig minuten duurt”, wordt door het Hof in beginsel aanvaard. De betrokken bepaling dient evenwel in die zin te worden geïnterpreteerd dat zij het de aangehouden persoon mogelijk maakt een overleg met zijn advocaat te verkrijgen dat langer duurt dan dertig minuten, maar beperkt is in het licht van de vereisten van het onderzoek. Dat is nodig wanneer, gelet op de concrete omstandigheden, de naleving van het recht op een eerlijk proces dat vereist. Die interpretatie moet worden toegepast op elk overleg dat plaats heeft nadat het arrest in het *Belgisch Staatsblad* zal zijn bekendgemaakt.

De bestreden bepalingen doorstaan volgens het Grondwettelijk Hof voor het overige de toets aan de fundamentele rechten.

Zo

- zijn de begrippen “verhoor”, “verdachte” en “elkeen wiens vrijheid wordt benomen” voldoende duidelijk,
- mag het recht op bijstand van een advocaat tijdens het verhoor van een aangehouden verdachte worden beperkt tot verhoren die plaatshebben tijdens de periode van 24 uur, eventueel verlengd, van de vrijheidsbeneming vóór het verlenen van het bevel tot aanhouding (en moet het dus niet worden uitgebreid tot de situatie van de verdachte die in voorlopige hechtenis is genomen), onverminderd de mogelijkheid dat de onderzoeksrechter de advocaat de toestemming geeft om de ondervragingen die plaatshebben nadat het bevel tot aanhouding is verleend, bij te wonen, op diens verzoek of op dat van de

inverdenkinggestelde, tenzij er, in het licht van de bijzondere omstandigheden van de zaak, dwingende redenen bestaan om niet op dat verzoek in te gaan,

- mag de bijstand van de advocaat worden beperkt tot verhoren en plaatsbezoeken,
- mag het voorafgaand vertrouwelijk overleg met een advocaat worden uitgesloten als het een misdrijf betreft waarvan de bestraffing geen aanleiding kan geven tot het verlenen van een bevel tot aanhouding,
- mag de rol van de advocaat tijdens het verhoor worden beperkt, vermits deze voldoende substantieel is om te waken over de naleving van de fundamentele rechten van zijn cliënt,
- mag de mogelijkheid van een vertrouwelijk overleg worden beperkt tot de eerste ondervraging na de aanhouding (en hoeft het dus niet te worden uitgebreid tot elk van de verhoren die gedurende de eerste 24u zouden kunnen plaatshebben),
- mag, in bijzondere omstandigheden en mits dwingende redenen, worden afgeweken van het recht van de verdachte wiens vrijheid is benomen, op een vertrouwelijk overleg met een advocaat en het recht om te worden bijgestaan, op voorwaarde dat die afwijking beperkend wordt geïnterpreteerd,
- vermag de meerderjarige verdachte af te zien van het recht op voorafgaand overleg met een advocaat en van het recht op de bijstand van een advocaat tijdens het verhoor (tenzij het om een zwak of kwetsbaar persoon zou gaan),
- wordt geen grondrecht geschonden door de afwezigheid van enige sanctie voor de schending van het recht op de bijstand van een advocaat bij een plaatsbezoek met het oog op de reconstructie van de feiten, onverminderd het feit dat het aan de feitenrechter toekomt de regelmatigheid van de bewijzen waarop de strafvordering is gegrond, te onderzoeken en het recht van de beklaagde op een eerlijk proces te waarborgen; evenmin wordt een grondrecht geschonden door de afwezigheid van een sanctie voor de schending van de rechten van de personen die in een andere hoedanigheid dan die van verdachte worden gehoord (mits de door de wet gewaarborgde rechten worden verleend wanneer de betrokkene wordt verdacht in de loop van de ondervraging),
- mag het genot van de juridische bijstand, wat betreft de bijstand van een advocaat vóór het eventueel verlenen van een bevel tot aanhouding, worden voorbehouden aan de verdachte wiens vrijheid is benomen en die niet beschikt over voldoende inkomsten.)

Het Grondwettelijk Hof verwerpt ook de interpretatie van de bestreden wet op grond waarvan de minderjarigen van wie wordt vermoed dat zij een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd, minder rechten zouden genieten dan de meerderjarigen die zich in dezelfde situatie bevinden.

Deze informatieve nota, opgesteld door de griffie, bindt het Grondwettelijk Hof niet. Uit de aard zelf van de samenvatting, bevat zij niet de noodzakelijke opgebouwde redeneringen noch de specifieke nuanceringsen eigen aan het arrest.
Het arrest nr. 7/2013 is te vinden op de webstek van het Grondwettelijk Hof, [www.grondwettelijk-hof.be](http://www.const-court.be/public/n/2013/2013-7n.pdf) (<http://www.const-court.be/public/n/2013/2013-7n.pdf>).